

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Навчально-науковий Інститут мистецтв

**МАЛАНЮК Т.З.
ФЕДОРАК В.В.
КАЧМАР О.В.
ШИКЕРИНЕЦЬ В.В.
ДУТЧАК О.І.
БАЗІНЯК І.І.**

**ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ
Навчально-методичний посібник**

**Івано-Франківськ
2024**

УДК 167.1-027.511'06(075.8)
М 18

Рекомендовано до друку Вченою Радою Навчально-наукового Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
Протокол № 1 від 18 вересня 2024 р.

Рецензенти:

Жук О. І., кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри управління та бізнес-адміністрування Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Новосолов О.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Маланюк Т.З., Федорак В.В, Качмар О.В., Шикеринець В.В., Дутчак О.І., Базіняк І.І. Глобальні проблеми сучасності: Навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. 40 с.

У навчально–методичному посібнику викладено лекційний матеріал, тестові й індивідуальні завдання, питання для самостійної підготовки студентів, список рекомендованої літератури з дисципліни Глобальні проблеми сучасності. Згідно з навчальними програмами, лекційний матеріал дає уяву про комплексному вивченні та аналізі найгостріших, взаємопов’язаних проблем людства, що виникли в умовах глобалізації та становлять загрозу існуванню людської цивілізації.

Для студентів вищих навчальних закладів, які готуються працювати менеджерами креативної індустрії, викладачів вузів, а також практичних спеціалістів.

© Маланюк Т.З., 2024

Федорак В.В., 2024

Качмар О.В., 2024

Шикеринець В.В., 2024

Дутчак О.І., 2024

Базіняк І.І., 2024

© Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ОПРАЦЮВАННЯ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ	14
ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	16
ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	20
ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ СТУДЕНТІВ	21
ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	23
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ	24
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	30
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	32

ПЕРЕДМОВА

Ряд глобальних процесів, що відбуваються у світі сьогодні, зумовлює зростання зацікавленості науковців, політиків та широких верств населення проблемами виживання людства та збереженням цивілізаційних надбань. Адже лише усвідомлюючи масштаби та наслідки цих викликів, людство здатне виробити адекватні механізми реагування і визначити шляхи подальшого розвитку.

До матеріальних та духовних складових сучасного життя належать природні ресурси, культурні цінності, соціальні інститути та технологічні досягнення, які водночас є і джерелом розвитку, і потенційною загрозою. Раціональне використання цих ресурсів та збереження гармонії у взаємовідносинах між суспільством і природою становить основу для формування стабільного та безпечного майбутнього.

Саме завдяки глибокому аналізу глобальних проблем - екологічних, демографічних, економічних, політичних та духовно-культурних - визначаються пріоритети міжнародної співпраці, виробляються стратегії сталого розвитку, забезпечується соціальна стабільність і збереження людської цивілізації.

Особливу роль у підготовці сучасних фахівців відіграє вивчення дисципліни «Глобальні проблеми сучасності», адже вона дає змогу зрозуміти взаємозв'язки між процесами, що відбуваються в різних сферах суспільного життя, та усвідомити відповідальність кожного за майбутнє людства.

Навчально-методичний матеріал охоплює основні напрями дослідження глобальних процесів, містить систематизовану інформацію, завдання для самоконтролю та самостійної роботи. Це дозволяє студентам формувати комплексне бачення сучасних проблем і активно долучатися до їхнього осмислення та практичного розв'язання.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Навчально-науковий інститут мистецтв

Кафедра управління соціокультурною діяльністю, шоу-бізнесу та
івентменеджменту

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Глобальні проблеми сучасності

Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Освітня програма «Менеджмент соціокультурних проєктів та креативних
індустрій»
Спеціальність 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»
Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

Затверджено на засіданні кафедри
управління соціокультурною
діяльністю, шоу-бізнесу та
івентменеджменту
Протокол № 1 від «30» серпня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Глобальні проблеми сучасності
Викладач (-і)	Маланюк Т.З, к.п.н., доцент.
Контактний телефон викладача	0975952780
Е-mail викладача	taras.malaniuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	згідно розкладу
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Курс «Глобальні проблеми сучасності» спрямований на висвітленні основних проблем та основних тенденцій сучасного цивілізаційного розвитку, концептуальних ідей щодо формування майбутнього світового порядку в цивілізаційного розвитку, концептуальні уявлення про формування майбутнього світового порядку в аспекті світової глобалізації.</p>	
3. Мета і завдання навчальної дисципліни	
<p>Метою вивчення навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» - дати студентам уявлення про причини виникнення, сутнісний зміст та можливі шляхи вирішення глобальних проблем, «глобальної кризової динаміки», проблем обмеженості ресурсів, боротьбу провідних держав за ринки ресурсів, сучасний «постіндустріалізм» у світовому співтоваристві.</p> <p>Основними завданнями навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» є :</p> <ul style="list-style-type: none"> - дати студентам розуміння різних питань, які в даний час інтерпретуються вченими по всьому світу як глобальні проблеми; - підсумувати глобальне просторове мислення студентів; - ознайомити студентів з різними перспективами та зрозуміти сильні та слабкі сторони запропонованих теорій, дати можливість студентам розвивати та обґрунтовувати власні погляди на суперечливі питання; - сприяти вихованню «Людини – частини Всесвіту», які розуміють основні тенденції глобалізації та здатні брати на себе особисту відповідальність за майбутнє не лише своєї країни, а й усієї планети; - сформувати базові знання про виклики, закономірності, етапи і форми глобального розвитку та сутність сучасних глобальних проблем суспільства і захисту довкілля. 	
4. Програмні компетентності та результати навчання	

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в сфері менеджменту соціокультурної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК 6. Здатність працювати в міжнародному контексті

СК 2. Здатність до практичної адаптації науково-обґрунтованих соціокультурних практик в їх глобальному, глобальному і локальному вимірах.

Програмні результати навчання:

РН 4. Здійснювати власну наукову та професійну діяльність з дотриманням вимог чинного законодавства.

РН 7. Розуміти і застосовувати сучасні світові соціокультурні практики.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	24
семінарські заняття / практичні / лабораторні	36
Самостійна робота	120

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
1	Менеджмент соціокультурної діяльності	1	нормативний

Тематика навчальної дисципліни			
Тема	кількість год.		
	лекції	практичні заняття	сам. роб.
Тема 1. Поняття про глобальні проблеми. класифікація глобальних проблем.	2	2	6
Тема 2. Тематика глобальних проблем людства у доповідях провідних учених світу	2	2	6
Тема 3. Глобальна демографічна проблема	2	2	6
Тема 4. Глобальна проблема міграції населення і біженців	2	2	6
Тема 5. Глобальна проблема збереження здоров'я населення	2	2	6
Тема 6. Глобальна проблема збереження миру	2	4	6
Тема 7. Глобальна проблема урбанізації	2	2	6
Тема 8. Глобальні проблеми наркоманії, злочинності та тероризму	2	4	6
Тема 9. Глобальна сировинна проблема	2	4	6
Тема 10. Глобальна енергетична проблема	2	4	6
Тема 11. Глобальна продовольча проблема	2	4	6
Тема 12. Глобальна проблема сталого розвитку	2	4	6
ЗАГ.:	24	36	120

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання курсу	<p>Форми контролю знань студентів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • поточний; • підсумковий семестровий (залік). <p>Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою на основі 100-бальної системи.</p> <p>(п. 8.3. Види контролю «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (Наказ ректора № 417 від 03.07.2023 р.).</p> <p>100-бальна шкала переводиться у відповідну національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС – А, В, С, D, E, FX, F).</p> <p>Загальні 100 балів включають:</p> <p>Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки студентів із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях. Оцінки у національній шкалі («відмінно» – 5, «добре» – 4,</p>
-----------------------------------	---

	<p>«задовільно» – 3, «незадовільно» – 2), отримані студентами, виставляються у журналах обліку відвідування та успішності академічної групи (питома вага оцінки – 50%).</p> <p>Контроль самостійної роботи дозволяє оцінити рівень сформованості відповідних компетентностей. Виконується на платформі D-Learn за тематикою курсу (оцінюється від 0 до 10 балів) та у формі есе (письмова робота в електронному вигляді) – (оцінюється від 0 до 5 балів). Загальна питома вага оцінки за контроль самостійної роботи – 15%.</p> <p>Семестрова контрольна робота – дозволяє оцінити рівень сформованості відповідних компетентностей. Виконується на платформі D-Learn за тематикою курсу. Питома вага оцінки – 15%.</p> <p>Тестовий контроль проводиться двічі за семестр. Кожен з яких оцінюється у 10 балів. Загальна максимальна кількість балів, відповідно, 20.</p> <p>Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр, що здійснюється в університеті. Підсумковий семестровий контроль – сума балів поточного контролю, семестрової контрольної роботи та контролю самостійної роботи. Підсумковий семестровий контроль виносяться на останню академічну годину (практичне заняття) опанування курсу.</p>
Вимоги до письмової роботи	Письмова робота включає певні теми завдань за тематикою курсу.
Практичні заняття	Оцінюється у п'ятибальній шкалі Поточні оцінки, які отримуються під час практичних занять, сумуються й множаться на коефіцієнт.
Умови допуску до підсумкового контролю	Отримання інтегральних результатів до останнього заняття – 25 балів. Студентам, які мають пропуски, дозволяється ліквідувати академічну заборгованість відповідно до графіку ліквідації академзаборгованості за встановленими правилами.

7. Політика навчальної дисципліни	
Письмові роботи	Робота виконана на певну тему обсягом не більше 4 сторінок
Академічна доброчесність	<p>Атмосферу довіри, взаєморозуміння, взаємоповаги потрібно будувати щоденно. Політика ректорату спрямована на академічну доброчесність, прозорість та законність діяльності. Задля цього розроблено та впроваджено «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника», «Положення про Комісію з питань етики та академічної доброчесності Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника», «Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» і опубліковано їх на сайті. В університеті академічна доброчесність передбачається за замовчуванням. Це означає, що всі здані роботи є результатом вашої розумової праці та творчості. Якщо ви подали роботу когось іншого, повністю або частково, без належного цитування, завдання буде оцінене в 0 балів (без права перездачі)</p>
Відвідування занять	<p>Усі студенти, незалежно від форми навчання, зобов'язані відвідувати аудиторні заняття і проходити всі форми поточного та підсумкового контролю.</p> <p>Відпрацювання пропущених занять відбувається у перший день за графіком консультацій викладача з навчальної дисципліни, за винятком поважної причини у студента (документальне підтвердження) згідно «Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (п.4)».</p>
Неформальна освіта	<p>Зараховуються як підсумковий контроль, результати онлайн курсів на платформах Coursera, Prometheus, які відповідають програмі навчальної дисципліни.</p> <p>Рекомендовані:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+AI101+2021_T2 2. Безпека в інтернеті під час війни: практичний курс https://prometheus.org.ua/course/course-v1:MINZMIN+ISWT101+2023_T2 3. 9. Сучасне керівництво проектами – мистецтво порушення правил https://prometheus.org.ua/prometheus-free/sovremenne-kerivnitstvo-proektamy-porushennya-pravy/ 4. Критичне мислення для освітян https://prometheus.org.ua/course/course-v1:CZ+CTFT101+2017_T3 5. Культура та політика: багатозначність (взаємозв'язків) https://prometheus.org.ua/prometheus-free/culture-politics/ 6. Спадщина для соціальної згуртованості під час війни: кейси українських культурних дієвців https://www.prostir.ua/?news=onlajn-kurs-vid-prometheus-spadschyna-dlya-sotsialnoji-zhurtovanosti-pid-chas-vijny-kejsy-ukrajinskyh-kulturnyh-dijevtsiv

8. Рекомендована література

1. Білорус О. Г. Глобальні трансформації і стратегії розвитку / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко, О. М. Гончаренко, Ю. М. Мацейко, В. А. Зленко; НАН України. Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. Київ., 1998. 416 с.
2. Білорус, О. Г. Глобальні трансформації торгівлі: монографія / О. Г. Білорус, В. І. Власов. Київ. : ННЦІАЕ, 2008. 228 с.
3. Гальчинський, А. С. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи : методологічні аспекти. Київ : Либідь, 2006. 312 с.
4. Глобальні модерності / За ред. М. Фезерстоуна, С. Леша, Р. Робертсона; Пер. з англ. Т. Цимбала Київ: Ніка-Центр, 2008. 400 с.
5. Глобальні виклики сучасності: суспільно-географічний вимір : монографія / за ред. В. К. Кіптенко. Київ. : КНУ, 2012. 255 с.
6. Мольчак, Я. Глобальні катастрофи: Вчора, Сьогодні, Завтра : 2-е вид., перероб. і доп. / Я. Мольчак, В. Удалов, В. Зубович. Київ. : Волин. Академ. Дім, 1998. 388 с.
7. Почепцов Г. Глобальні проекти: конструювання майбутнього : навч. посіб. Київ : Український центр політичного менеджменту, 2009. 212 с.
8. Решетняк, Б. К., Резерфорд Ю. М. Глобальні проблеми сучасності і шляхи їх вирішення. Київ : Т-во Знання, 1988. 48 с.
9. Скаленко О. Глобальні резерви поступу (Інформація - інтелект - інновації). Київ : Основи, 2000. 400 с.
10. Філіпенко, А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. Київ: Знання, 2007. 670 с.
11. Чугаєв, О. А. Глобальні виміри економічної сили країни : монографія Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2017. 495 с.
12. Інформаційна складова соціокультурної трансформації українського суспільства : монографія / О. С. Онищенко, В. М. Горовий, В. І. Попик та ін.; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ., 2012. 254 с.
13. Науковий вісник НЛТУ України : глобальні зміни клімату: загрози людству та механізми відвернення: збірник науково-технічних праць . Випуск 19.15. Львів : РВВ НЛТУ України, 2009. 308 с.
14. Науковий вісник НЛТУ України: глобальні зміни клімату - загрози людству та механізми відвернення : збірник науково-технічних праць . Випуск 19.14. Львів : НЛТУ України, 2009. 308 с.
15. Липов, В. В. Глобальна економіка : навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2018. 439 с.
16. Семенюк, Е. Глобальні проблеми людства, концепція сталого розвитку і сучасна наука / *Філософія сучасної науки і техніки*. Львів, 2006. С. 75-88.
17. Філософія науки :навч. посібник / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ : Кушнір Г.М., 2017. 588 с.
18. Горемикіна, Ю. Глобальні виклики для систем соціальної підтримки: сутність, компонентні ознаки та особливості / *Демографія та соціальна економіка*. 2024. № 3. С. 101-122.
19. Троян, С. Глобальні конфлікти в історії ХХ століття (до 100-річчя початку Першої і 75-річчя початку Другої світових воєн) / *Зовнішні справи*. 2014. № 8. С. 38-43.
20. Кондратьєв І.В. Глобальні проблеми сучасності: навчально-методичний посібник для студентів заочної форми навчання гуманітарних спеціальностей ВНЗ III – IV рівнів акредитації. – Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2020. 28 с.
URL : <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/6531>.
21. Глобальні проблеми сучасності : підручник / [кол. авт.]; за ред. В. С. Бакірова (голова), А. П. Голікова, О. А. Довгаль, В. А. Пересадько, В. І. Сідорова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 632 с.

22. Глобальна економіка: навч. посібник / Т.В. Шталь, Ю.Б. Доброскок, О.О. Тищенко, Н.В. Проскурніна, Ю.О. Світлична Харків: Видавництво «Форт», 2016. 358 с.
23. Книш М. М. Політико-географічна глобалістика. Львів : Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2014.
24. Книш М, Котик Л. Глобальні проблеми людства : навч. посібник . Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 330 с.
25. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людства: навч. посібник. Львів: Простір-М, 2021. 130 с.
26. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник. Київ.: ДП «Прінт сервіс», 2016. 109 с.
27. Лукашевич В.М. Глобалістика: навч. посібник. [2-ге вид., доп. і перероб.]. Львів: Новий Світ 2000, 2010. 440 с.
28. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Л. Г. Мельника. Суми: «Університетська книга», 2005. 654 с.
29. Царик Л.П. Глобальні проблеми сучасності. Практикум до виконання семінарських, лабораторних та індивідуальних науково-дослідних завдань. Тернопіль, 2016. 40 с.
30. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Конструктивно-географічні основи раціонального природокористування. Київ.: ДП «Прінт Сервіс», 2015. 395 с.
31. Коваль, В. І. Римський клуб і дослідження глобальних проблем. 2021.
URL : <http://dSPACE.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/31704>

Маланюк Т.З, к.п.н., доцент, доцент кафедри управління соціокультурною діяльністю, шоу бізнесу та івентменеджменту

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ОПРАЦЮВАННЯ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ

Лекції займають важливе місце у вивченні дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» студентами ОП «Менеджмент соціокультурних проєктів та креативних індустрій». Вони є основою та інструментом, які допомагають студентам ефективно орієнтуватися у навчальному процесі, надаючи знання, необхідні для подальшого глибшого вивчення предмета, а також роз'яснюючи складні поняття та положення. Активна участь студентів у лекціях є запорукою успішного засвоєння необхідного обсягу знань, що сприятиме формуванню кваліфікованого спеціаліста з відповідним рівнем знань і навичок. На початку лекції викладач зазвичай оголошує тему, план проведення та рекомендує навчальну літературу і джерела. Під час лекції студенти повинні уважно слухати викладача, аналізувати отриману інформацію та конспектувати найважливіші моменти. Наприкінці лекції студенти мають можливість задати викладачеві питання для роз'яснення незрозумілого. Належне ведення конспекту під час лекції сприятиме збереженню необхідної інформації та надасть йому змогу в подальшому проаналізувати її. Уважне ведення конспекту під час лекції допоможе зберегти важливу інформацію та дозволить в подальшому її проаналізувати.

Робота над конспектами лекцій

Під час підготовки до семінарських та практичних занять студент уважно переглядає свій конспект лекції та повторно аналізує отриману інформацію. При вивченні матеріалу лекції він порівнює викладене на лекції з тим, що він законспектував, відповідно до плану семінарського заняття, який міститься в навчально-методичному комплексі та методичних матеріалах для проведення семінарів і практичних занять з обраної дисципліни. Якщо в конспекті відсутній матеріал з окремих питань лекції, або якщо певні питання розкриті не повністю, або ж винесені на самостійне опрацювання чи написання реферату, студенту необхідно звернутися до рекомендованих підручників, навчальних посібників, статистичних даних тощо.

Робота з навчальною, науковою літературою, джерелами

Працюючи з підручниками, навчальними посібниками, джерелами та інтернет-ресурсами, а також науковою і спеціалізованою літературою, важливо отримати максимальну кількість теоретичних знань і необхідних відомостей. Перш ніж почати роботу з цими джерелами, студент повинен ознайомитися з їх змістом, щоб визначити, чи варто їх опрацьовувати і чи мають вони відношення до вивченого курсу. Лише після цього можна вибрати відповідні матеріали для вивчення (глави, розділи тощо) і розпочати їх детальне вивчення. Під час опрацювання матеріалу важливо з'ясувати суть вивченого питання, не оминаючи визначення

незрозумілих чи нових слів і термінів, а також роз'яснюючи їх значення за допомогою словників, довідників або контексту речення.

При вивченні матеріалів з підручників, навчальних посібників, а також під час роботи з науковою та спеціалізованою літературою важливо аналізувати прочитане в контексті прослуханих лекцій та зроблених конспектів. Необхідно робити логічні висновки і записувати незрозумілі моменти для подальшого їх обговорення на практичних заняттях. Тому, під час опрацювання матеріалів, студентам рекомендується розробити зручну для себе систему позначок, яка може включати підкреслення, нотатки на полях книг або нормативно-правових актів, виписки, використання маркерів різних кольорів, формулювання інших авторів та посилання на різні джерела, а також запис важливих відомостей на окремих аркушах. Це допоможе ефективно фіксувати опрацьований матеріал. Окрім того, під час роботи з науковою та спеціалізованою літературою студент може знайти посилання на джерела, які не зазначені в навчально-методичному комплексі. Це, безумовно, є корисним для самостійного та глибшого вивчення правового матеріалу.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ
(плани практичних занять)

ЗАНЯТТЯ №1.

Тема 1. Поняття про глобальні проблеми. Класифікація глобальних проблем

1. Що таке глобальні проблеми сучасності?
2. Які ознаки відрізняють глобальні проблеми від локальних?
3. Основні підходи до класифікації глобальних проблем.
4. Які глобальні проблеми мають найбільший вплив на майбутнє людства?
5. Взаємозв'язок між різними глобальними проблемами.

ЗАНЯТТЯ №2.

Тема 2. Тематика глобальних проблем людства у доповідях провідних учених світу

1. Роль Римського клубу у дослідженні глобальних проблем.
2. Основні положення доповіді «Межі зростання».
3. Прогнози вчених щодо майбутнього розвитку людства.
4. Які глобальні проблеми найчастіше підкреслюють міжнародні дослідники?
5. Як наукові доповіді впливають на міжнародну політику?

ЗАНЯТТЯ №3.

Тема 3. Глобальна демографічна проблема

1. Причини демографічної кризи у розвинених країнах.
2. Проблеми перенаселення у країнах, що розвиваються.
3. Демографічна політика та її роль у подоланні проблем.
4. Вплив демографічних змін на економіку і соціальну сферу.
5. Можливі сценарії розвитку демографічної ситуації у світі.

ЗАНЯТТЯ №4.

Тема 4. Глобальна проблема міграції населення і біженців

1. Основні причини сучасних міграційних процесів.
2. Які наслідки міграції для країн-донорів та країн-реципієнтів?
3. Проблема біженців у міжнародному праві.
4. Сучасні тенденції світової міграції.
5. Вплив міграції на міжкультурні відносини.

ЗАНЯТТЯ №5.

Тема 5. Глобальна проблема збереження здоров'я населення

1. Які чинники найбільше впливають на здоров'я людей у XXI ст.?
2. Пандемії як глобальний виклик.
3. Стан системи охорони здоров'я у світі.

4. Роль міжнародних організацій (ВОЗ тощо) у вирішенні проблем.
5. Проблема доступності медичних послуг.

ЗАНЯТТЯ №6.

Тема 6. Глобальна проблема збереження миру

1. Які головні загрози міжнародній безпеці існують сьогодні?
2. Роль ООН та інших міжнародних організацій у збереженні миру.
3. Ядерна зброя і проблема роззброєння.
4. Конфлікти сучасності як фактор глобальної нестабільності.
5. Шляхи зміцнення миру та міжнародного співробітництва.

ЗАНЯТТЯ №7.

Тема 7. Глобальна проблема урбанізації

1. Причини стрімкої урбанізації у світі.
2. Позитивні та негативні наслідки урбанізації.
3. Проблеми мегаполісів (транспорт, екологія, житло).
4. Урбанізація і якість життя населення.
5. Перспективи «розумних міст» як вирішення проблем урбанізації.

ЗАНЯТТЯ №8.

Тема 8. Глобальні проблеми наркоманії, злочинності та тероризму

1. Основні причини поширення наркоманії у світі.
2. Зв'язок злочинності з соціально-економічними умовами.
3. Проблема міжнародного тероризму: масштаби та загрози.
4. Роль міжнародного співробітництва у боротьбі з цими проблемами.
5. Вплив глобалізації на кримінальні та терористичні мережі.

ЗАНЯТТЯ №9.

Тема 9. Глобальна сировинна проблема

1. Вичерпність природних ресурсів та її наслідки.
2. Які ресурси належать до стратегічно важливих?
3. Проблема нерівномірного розподілу ресурсів у світі.
4. Альтернативні джерела сировини.
5. Роль міжнародних організацій у регулюванні доступу до ресурсів.

ЗАНЯТТЯ №10.

Тема 10. Глобальна енергетична проблема

1. Які джерела енергії є основними у світі сьогодні?
2. Проблема вичерпання традиційних енергоресурсів.
3. Розвиток альтернативної енергетики.
4. Енергетична безпека та геополітика.

5. Вплив енергетики на зміни клімату.

ЗАНЯТТЯ №11.

Тема 11. Глобальна продовольча проблема

1. Причини дефіциту продовольства у світі.
2. Які регіони найбільше страждають від голоду?
3. Сільське господарство і його сучасні виклики.
4. Генетично модифіковані продукти: «за» і «проти».
5. Міжнародні програми боротьби з голодом.

ЗАНЯТТЯ №12.

Тема 12. Глобальна проблема сталого розвитку

1. Поняття та принципи сталого розвитку.
2. Роль ООН у формуванні глобальної стратегії розвитку.
3. Економічні, соціальні та екологічні аспекти сталого розвитку.
4. Чому сталий розвиток важливий для майбутніх поколінь?
5. Які цілі сталого розвитку визначені міжнародною спільнотою?

ЗАНЯТТЯ №13.

Тема 13. Соціологія глобальних проблем

1. Поняття глобальних проблем: сутність, причини виникнення.
2. Соціологічні підходи до вивчення глобалізації.
3. Вплив глобальних проблем на розвиток суспільства та соціальні інститути.
4. Шляхи подолання глобальних проблем у соціологічному вимірі.

ЗАНЯТТЯ №14.

Тема 14. Геополітичні проблеми людства

1. Геополітика: поняття, основні теорії та школи.
2. Глобальні центри сили та їх вплив на міжнародні відносини.
3. Проблеми міжнародної безпеки у XXI столітті.
4. Геополітичні сценарії розвитку світу.

ЗАНЯТТЯ №15.

Тема 15. Проблема війни у сучасних умовах

1. Соціально-філософські інтерпретації феномена війни.
2. Війна як глобальна проблема людства: причини та наслідки.
3. Нові форми війни (інформаційні, кібернетичні, гібридні).
4. Проблема миру та механізми запобігання війнам.

ЗАНЯТТЯ №16.

Тема 16. Етноси між глобалізацією та автентичністю

1. Поняття етносу та етнічної ідентичності.

2. Вплив глобалізації на збереження етнокультурної автентичності.
3. Проблеми етнічних конфліктів у сучасному світі.
4. Перспективи співіснування етнічного та глобального.

ЗАНЯТТЯ №17.

Тема 17. Проблема міжконфесійних взаємин

1. Релігія як соціальний інститут у глобалізованому світі.
2. Причини та наслідки міжконфесійних конфліктів.
3. Шляхи діалогу та співпраці між релігіями.
4. Роль міжконфесійних взаємин у забезпеченні миру та стабільності.

ЗАНЯТТЯ №18.

Тема 18. Глобальні проблеми сучасності: філософський аспект

1. Філософське розуміння сутності глобальних проблем.
2. Людина і природа: екологічний виклик.
3. Проблема виживання людства у світовому масштабі.
4. Ціннісні орієнтири та гуманістичні підходи у вирішенні глобальних проблем.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Як визначаються глобальні проблеми сучасності у науковій літературі?
2. Які ознаки відрізняють глобальні проблеми від локальних чи регіональних?
3. Чому глобалізація вважається одночасно фактором розвитку й джерелом нових викликів?
4. Які існують підходи до класифікації глобальних проблем?
5. Як міжнародні організації впливають на вирішення глобальних проблем?
6. Які основні причини зміни клімату?
7. Як глобальне потепління впливає на різні регіони світу?
8. Чому збереження біорізноманіття є ключовою умовою сталого розвитку?
9. Як відходи та забруднення світового океану впливають на екосистеми та людство?
10. Які можливі шляхи переходу до «зеленої» економіки?
11. У чому полягає сутність проблеми «демографічного вибуху»?
12. Які ризики пов'язані зі старінням населення у розвинених країнах?
13. Як міграційні процеси впливають на сучасні суспільства?
14. Чому проблема біженців стала однією з ключових у ХХІ столітті?
15. Як урбанізація впливає на якість життя та навколишнє середовище?
16. Які наслідки має зростання економічної нерівності у світі?
17. Як цифрова революція змінює світову економіку та працю?
18. У чому полягає проблема «північ–південь» у глобальній політиці та економіці?
19. Чому енергетична безпека є стратегічним глобальним викликом?
20. Як війни та конфлікти впливають на вирішення інших глобальних проблем?
21. Як глобалізація впливає на культурну ідентичність народів?
22. Чому проблема голоду й нестачі питної води досі залишається актуальною?
23. Які загрози створюють епідемії та пандемії для людства?
24. Як поширення нових технологій впливає на права людини та свободи?
25. Яке значення має освіта у подоланні глобальних проблем?
26. У чому полягає загроза міжнародного тероризму?
27. Як проблема розповсюдження зброї масового знищення впливає на світову безпеку?
28. Яку роль відіграє концепція сталого розвитку у подоланні глобальних проблем?
29. Які можливості та ризики несе розвиток штучного інтелекту для людства?
30. Які шляхи співпраці держав і міжнародних організацій можуть бути найефективнішими для розв'язання глобальних проблем?

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

1. Поняття та класифікація глобальних проблем сучасності.
2. Глобалізація: позитивні та негативні наслідки для світового розвитку.
3. Міжнародні організації у подоланні глобальних проблем (ООН, ВООЗ, ЮНЕСКО тощо).
4. Концепція сталого розвитку та її значення для майбутнього людства.
5. Зміна клімату: причини, наслідки та стратегії боротьби.
6. Проблема глобального потепління у контексті міжнародної політики.
7. Забруднення світового океану та його вплив на екосистеми.
8. Виснаження природних ресурсів: нафта, газ, вода, рідкісні метали.
9. Вирубка тропічних лісів та її наслідки для біосфери.
10. Енергетична безпека: виклики та перспективи «зеленої» енергетики.
11. Демографічний вибух у країнах, що розвиваються.
12. Проблема старіння населення у розвинених країнах.
13. Міграційні процеси у світі: причини, тенденції, наслідки.
14. Проблема біженців у XXI столітті: виклики для Європи та світу.
15. Урбанізація: переваги та проблеми мегаполісів.
16. Глобальна продовольча проблема: причини голоду у світі.
17. Дефіцит питної води як фактор міжнародної напруги.
18. Світова економічна нерівність та її подолання.
19. Проблема «північ–південь» у глобальній політиці.
20. Вплив цифрових технологій на економіку та суспільство.
21. Глобальні ризики розвитку штучного інтелекту.
22. Технологічні революції та їхні соціальні наслідки.
23. Економіка знань як шлях подолання глобальних викликів.
24. Глобальні фінансові кризи та їхній вплив на світ.
25. Роль міжнародних конфліктів у загостренні глобальних проблем.
26. Тероризм як глобальна загроза безпеці.
27. Розповсюдження зброї масового знищення.
28. Проблема кібербезпеки у сучасному світі.
29. Пандемії та епідемії як глобальний виклик людству.
30. Проблема біоетики у світі нових технологій.
31. Міжнародне співробітництво у сфері охорони здоров'я.
32. Культурна глобалізація та збереження національної ідентичності.

33. Проблема освіти у країнах, що розвиваються.
34. Гендерна нерівність як глобальна проблема.
35. Роль молоді у вирішенні глобальних проблем.
36. Екологічні рухи та «зелена дипломатія».
37. Соціальні мережі як фактор глобалізації та нових викликів.
38. Космічні дослідження та їхнє значення для майбутнього людства.
39. Міжнародна співпраця у сфері екологічної безпеки.
40. Прогнозування глобальних проблем ХХІ століття: сценарії розвитку.

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ДИСЦИПЛІНИ

1. Дайте визначення поняття «глобальні проблеми сучасності».
2. Які ознаки відрізняють глобальні проблеми від локальних?
3. Охарактеризуйте основні причини виникнення глобальних проблем.
4. Які існують класифікації глобальних проблем у науковій літературі?
5. Розкрийте роль глобалізації у формуванні нових викликів для людства.
6. Які основні напрями діяльності ООН у сфері подолання глобальних проблем?
7. У чому сутність концепції сталого розвитку?
8. Які екологічні проблеми є найбільш актуальними для сучасного світу?
9. Визначте причини та наслідки зміни клімату.
10. Яке значення має охорона світового океану для збереження життя на планеті?
11. У чому полягає суть проблеми вичерпання природних ресурсів?
12. Поясніть особливості демографічного вибуху та його наслідки.
13. Які виклики створює старіння населення у розвинених країнах?
14. Проаналізуйте вплив міграційних процесів на світову спільноту.
15. Які основні причини глобальної продовольчої проблеми?
16. У чому полягає суть проблеми дефіциту питної води?
17. Поясніть зміст проблеми «північ–південь» у міжнародних відносинах.
18. Як зростання економічної нерівності впливає на глобальну стабільність?
19. Які ризики та переваги має цифрова трансформація суспільства?
20. Як розвиток штучного інтелекту впливає на глобальні проблеми?
21. Які основні загрози міжнародної безпеки у XXI столітті?
22. Поясніть роль тероризму як глобальної проблеми.
23. Які небезпеки становить розповсюдження зброї масового знищення?
24. Як пандемії впливають на соціально-економічний розвиток світу?
25. У чому сутність культурної глобалізації та які ризики вона створює?
26. Яку роль відіграє освіта у подоланні глобальних викликів?
27. Чому проблема гендерної нерівності є глобальною?
28. Які можливості для вирішення глобальних проблем створює міжнародне співробітництво?
29. Які перспективи має «зелена економіка» у XXI столітті?
30. Які сценарії розвитку глобальних проблем прогнозуються на найближчі десятиліття?

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Що таке глобальні проблеми людства?

Проблеми великих міст

Проблеми, які розв'язують учені

Проблеми, що охоплюють усе людство та загрожують його існуванню

Проблеми, пов'язані з культурою

2. Яка з ознак є характерною для глобальних проблем?

Міжнародний характер і вплив на все людство

Належність до політичної сфери

Наявність лише в країнах, що розвиваються

Можливість розв'язання на локальному рівні

3. Хто вперше почав системно досліджувати глобальні проблеми?

ООН

Світовий банк

Римський клуб

ЮНІСЕФ

4. Який з варіантів не є глобальною проблемою?

Кліматичні зміни

Місцевий конфлікт за територію

Тероризм

Демографічна криза

5. До якої групи глобальних проблем належить енергетична проблема?

Політичні

Соціокультурні

Економіко-екологічні

Інформаційні

6. Як ще називають глобальні проблеми у науковій літературі?

Проблеми людського побуту

Проблеми виживання

Проблеми політичного характеру

Культурні виклики

7. Яка риса відрізняє глобальні проблеми від локальних?

Їх можна розв'язати самостійно

Вони потребують спільних зусиль усіх країн

Їх спричиняють медіа

Вони виникають раптово

8. Яка з глобальних проблем має екологічне походження?

Тероризм

Глобальне потепління

Наркоманія

Міграція

9. Яка класифікація глобальних проблем є найпоширенішою?

За континентами

За сферою впливу (екологічні, соціальні, економічні, політичні)

За мовами

За кількістю жертв

10. Що є головною метою вивчення глобальних проблем у суспільстві?

Створення політичних доктрин

Пошук шляхів до спільного розв'язання загроз для людства

Розвиток мас-медіа

Інтенсифікація промисловості

11. Що таке «Римський клуб»?

Економічна група

Науково-аналітична організація, що вивчає глобальні проблеми

Політичний блок

Культурне об'єднання

12. Хто з відомих українців був членом Римського клубу?

Б. Гаврилишин

Б. Патон

Б. Грінченко

Є. Патон

13. Яка доповідь Римського клубу була опублікована першою?

«Межі зростання»

«Сталий розвиток для всіх»

«Зелений перехід»

«Глобальна криза»

14. Яка ключова ідея доповіді «Межі зростання»?

Світ не змінюється

Ресурси Землі обмежені

Розвиток — лише в Європі

Технології вирішать усе

15. Які проблеми були вперше узагальнені в доповідях Римського клубу?

Політичні конфлікти

Демографія, ресурси, екологія, енергетика

Кримінальні питання

Релігійна нетерпимість

16. Який метод дослідження використовували в «Межах зростання»?

Опитування

Моделювання світового розвитку

Інтерв'ювання експертів

Історичний аналіз

17. Яка проблема особливо підкреслена в доповіді «Переосмислення людства»?

Міграція

Необхідність духовної еволюції людства

Науковий прогрес

Мілітаризація

18. Яку роль відіграє ООН у вирішенні глобальних проблем?

Формує міжнародну політику, проводить дослідження

Будує інфраструктуру

Займається туризмом

Контролює науку

19. Яка із тем є центральною у світових аналітичних доповідях?

Космічні подорожі

Сталий розвиток

Політична конкуренція

Технократичне управління

20. Яке значення мають доповіді провідних учених?

Розвага

Усвідомлення загроз і пошук рішень

Конкуренція з державами

Контроль за інтернетом

21. Що таке демографічна проблема?

Зростання доходів

Порушення балансу між народжуваністю, смертністю та кількістю населення

Проблеми міграції

Зміна клімату

22. Яка країна відчуває проблеми через старіння населення?

Індія

Японія

Нігерія

Бразилія

23. У чому полягає небезпека швидкого зростання населення?

Збільшення вільного часу

Недостатність ресурсів, роботи, житла

Посилення освіти

Скорочення інтернет-користувачів

24. Яка проблема актуальна для країн із негативним приростом населення?

Скорочення трудових ресурсів

Проблеми з транспортом

Занадто молоде населення

Перенаселеність

25. Що таке демографічний вибух?

Різне зростання кількості населення за короткий період

Збільшення витрат на медицину

Зниження рівня міграції

Скорочення населення

26. Який фактор сприяє природному зростанню населення?

Висока народжуваність і низька смертність

Висока еміграція

Старіння населення
Політична стабільність

27. Який континент має найвищі темпи приросту населення?

Європа
Африка
Північна Америка
Австралія

28. Що з наведеного є наслідком демографічної кризи?

Покращення екології
Перевантаження соціальної інфраструктури
Зростання зарплат
Відмова від технологій

29. Що таке депопуляція?

Масове переселення
Зменшення чисельності населення
Перенаселення
Зміна урбанізації

30. Який із заходів може покращити демографічну ситуацію?

Збільшення податків
Підтримка народжуваності та сімей
Скорочення тривалості життя
Заборона міграції

31. Що таке міграція населення?

Переміщення людей з однієї території в іншу
Зростання народжуваності
Зміна клімату
Економічний розвиток

32. Який вид міграції передбачає переселення назавжди?

Еміграція
Тимчасове переміщення
Туризм
Ділова поїздка

33. Що є головною причиною вимушеної міграції?

Освітні можливості
Війна, конфлікти, переслідування
Бажання змінити клімат
Бізнес

34. Хто такі біженці?

Мандрівники
Особи, які залишили країну через загрозу життю
Громадяни з подвійним паспортом
Волонтери

35. Як називається особа, яка подала заяву на міжнародний захист, але ще не отримала статусу біженця?

Шукач притулку
Переселенець
Турист
Дипломат

36. Який континент приймає найбільше біженців?

Європа
Австралія
Південна Америка
Антарктида

37. Яке поняття означає переселення людей в межах своєї країни?

Еміграція
Імміграція
Внутрішня міграція
Вигнання

38. Яка проблема часто виникає через масову міграцію?

Соціальна напруга та конкуренція за ресурси
Зростання населення в сільських районах
Покращення клімату
Зменшення освіти

39. Що можуть втратити біженці під час міграції?

Громадянство, майно, безпеку, документи
Мовні навички
Інтерес до подорожей
Доступ до соцмереж

40. Яка міжнародна організація займається захистом прав біженців?

ЮНЕСКО
УВКБ ООН (Агентство ООН у справах біженців)
ВООЗ
ЄС

41. Що таке глобальна проблема збереження здоров'я?

Проблема доступу до інтернету
Загроза здоров'ю великих груп людей у масштабах світу
Трудова міграція
Проблеми освіти

42. Яка з інфекцій стала глобальною пандемією у 2020 році?

ВІЛ/СНІД
Туберкульоз
COVID-19
Малярія

43. Який чинник найбільше впливає на тривалість життя населення?

Кількість автомобілів
Якість і доступність медичної допомоги

Погода
Курс долара

44. Яка організація координує глобальні дії у сфері охорони здоров'я?

ЮНІСЕФ
ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я)
МВФ
ЮНЕСКО

45. Що таке вакцинація?

Спорт
Профілактичне введення препарату для формування імунітету
Хірургічна операція
Зміна крові

46. Що може бути наслідком поганої екології для здоров'я?

Зростання ВВП
Поширення хвороб дихальних шляхів, онкології
Більше туризму
Активність у соцмережах

47. Який соціальний чинник погіршує здоров'я населення?

Масова культура
Бідність і низький рівень освіти
Урбанізація
Високі технології

48. Як називається несправедливий розподіл медичних послуг між регіонами?

Соціальна справедливість
Медична нерівність
Технічний дефіцит
Реабілітація

49. Що з наведеного є профілактикою захворювань?

Ізоляція хворих
Здоровий спосіб життя, вакцинація, регулярні обстеження
Ігнорування симптомів
Реклама ліків

50. Що сприяє вирішенню глобальних проблем охорони здоров'я?

Міжнародне співробітництво, доступ до ліків, інвестиції в медицину
Військове втручання
Контроль над міграцією
Інфляція

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Глобальні проблеми сучасності: підручник / [кол. авт.]; за ред. В. С. Бакірова (голова), А. П. Голікова, О. А. Довгаль, В. А. Пересадько, В. І. Сідорова. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 632 с.
2. Глобальні безпекові, політичні, економічні тенденції у світі та їхній вплив на Україну в 2024 році. URL : <https://ussd.org.ua/2024/01/18/globalni-bezpekovi-politychni-ekonomichni-tendenciyi-u-sviti-ta-yihnij-vplyv-na-ukrayinu-v-2024-roczii/>
3. Агресія РФ проти України як загроза глобальній продовольчій безпеці. URL : <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/ahresiya-rf-proty-ukrayiny-yak-zahroza-hlobalniy-prodovolchiy>
4. Горемікіна, Ю. Глобальні виклики для систем соціальної підтримки: сутність, компонентні ознаки та особливості / *Демографія та соціальна економіка*. 2024. № 3. С. 101-122.
5. Глобальні проблеми сучасності : підручник / [кол. авт.]; за ред. В. С. Бакірова (голова), А. П. Голікова, О. А. Довгаль, В. А. Пересадько, В. І. Сідорова. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. 632 с.
6. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людства: навч. посібник. Львів: Простір-М, 2021. 130 с.
7. Копитко І. М. Глобалізація і сталий розвиток: проблеми та перспективи. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 184 с.
8. Людство перед викликами ХХІ століття: глобальні проблеми та шляхи їх розв'язання / за ред. Т. І. Власової. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. 256 с.
9. Лисенко Г. В. Глобальні екологічні проблеми сучасності. Дніпро : ДНУ, 2023. 176 с.
10. Козак Ю. Г., Лук'янова О. М. Світова економіка і глобальні процеси : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2021. 240 с.
11. Горбулін В. П., Литвиненко О. В. Міжнародна безпека та глобальні виклики. Київ : НІСД, 2020. 230 с.
12. Бойченко І. Ф. Цивілізаційний розвиток і глобальні проблеми людства. Київ : Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, 2022. 190 с.
13. Глобальні проблеми світового розвитку : навч. посіб. / за ред. С. М. Мельника. – Тернопіль : ТНЕУ, 2023. 210 с.
14. Чугаєв, О. А. Глобальні виміри економічної сили країни : монографія Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2017. 495 с.

Додаткова

1. Кондратьєв І.В. Глобальні проблеми сучасності: навчально-методичний посібник для студентів заочної форми навчання гуманітарних спеціальностей ВНЗ III – IV рівнів акредитації. Чернігів: НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2020. 28 с.
2. Філософія науки :навч. посібник / Сторожук С.В., Гоян І.М., Данилова Т.В., Матвієнко І.С. Івано-Франківськ : Кушнір Г.М., 2017. 588 с.
3. Глобалізація і безпека розвитку : монографія / О. Г. Білорус, Д. Г. Лук'яненко [та ін.]. Київ. : КНЕУ, 2001. 733 с.
4. Глобальні проблеми світу : атлас. Київ. : Картографія, 2009. 144 с.
5. Лукашевич В.М. Глобалістика: навч. посібник. [2-ге вид., доп. і перероб.]. Львів: Новий Світ 2000, 2010. 440 с.
6. Основи стійкого розвитку: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Л. Г. Мельника. Суми: «Університетська книга», 2005. 654 с.
7. Царик Л.П. Глобальні проблеми сучасності. Практикум до виконання семінарських, лабораторних та індивідуальних науково-дослідних завдань. Тернопіль, 2016. 40 с.
8. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Конструктивно-географічні основи раціонального природокористування. Київ.: ДП «Прінт Сервіс», 2015. 395 с.

9. Коваль, В. І. Римський клуб і дослідження глобальних проблем. 2021.
URL : <http://dspace.onu.edu.ua:8080/handle/123456789/31704>

Інформаційні ресурси:

1. Наукова електронна бібліотека. (Книги, підручники, дисертації, автореферати.) / Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal>
2. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського / Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>
3. Наукова бібліотека Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Режим доступу: URL <http://lib.pnu.edu.ua/>

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Абіотичне середовище – сукупність неорганічних умов (середовищних факторів) проживання організмів.

Абсолютна бідність – стан, коли доходи індивіда або домогосподарства нижче необхідного для підтримки основних стандартів життя (їжа, житло, одяг).

Ареали місце існування – сукупність природних умов та явищ, з якими організм прямо або непрямо пов'язаний. Тобто це таке середовище життя організму або виду, в якому проходить весь цикл його розвитку.

Асиміляція культурна – процес прийняття певним народом або спільнотою культури (мови, цінностей, звичаїв) та самосвідомості (ідентичності) іншого народу або спільноти.

Безробіття – соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не має роботи й заробітку.

Без'ядерна зона – територія, вільна від випробування, виробництва, розміщення, зберігання і транзиту ядерної зброї, а також у межах якої і проти якої виключається застосування ядерної зброї.

Біологічна інвазія – це процес розселення диких видів рослин і тварин на нові території.

Біом – це значне угруповання тваринних чи рослинних організмів, що адаптувалося до територіальних фізичних, природних та ландшафтних умов певного регіону.

Біорізноманіття – це розмаїття життєвих форм на Землі, які включають всі організми, види, генетичні відмінності між ними, їхні угруповання і екосистеми.

Біосфера – область існування живих організмів на Землі.

Біотичне середовище – сили та явища природи, зобов'язані своїм походженням життєдіяльності організмів, що існують нині.

Вид – сукупність близькоспоріднених організмів, що характеризуються певними, тільки їм властивими морфологічними та еколого-географічними особливостями, займають певну територію (ареал), здатні схрещуватись між собою і давати плідне потомство.

Вимушені мігранти – це люди, які залишають свої місця проживання через страх насильства, переслідування або природних лих.

Відносна бідність – стан, коли дохід індивіда або домогосподарства є певним відсотком, нижчим від середніх доходів, тобто нездатність забезпечити рівень життя, притаманний конкретному суспільству.

Відтворення населення – процес безперервного відновлення поколінь людей.

Війна – це організована збройна боротьба з метою збереження, відтворення або придбання спірних прав та інтересів, учасниками якої можуть бути держави, народи, національно-визвольні рухи, а також соціальні групи.

Військовий конфлікт – форма розв'язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнних конфліктів є війна та збройний конфлікт.

Віртуальна вода – вода, що включається в продовольчі чи інші товари в обсязі, який необхідний при їх виробництві.

Води стічні – води, які після використання скидаються у водойми.

Водні ресурси сучасного людства – це прісні води джерел, які доступні для управління й господарського використання в цей час або в досяжному для огляду майбутньому. До них належать поверхневий стік річок, озера, болота й підземні води.

Водно-ресурсний потенціал – це сукупна продуктивність природних, водних джерел, що виражена у натуральному вимірі (км³/рік, м³/добу), або через їхню споживчу вартість у грошовому вимірі.

Водогосподарський комплекс (ВГК) – сукупність взаємопов'язаних видів використання водних ресурсів в інтересах господарюючих суб'єктів певних територій, що базуються в своєму функціонуванні та розвитку на певне водне джерело.

Водоспоживання безповоротне – це вода, що використовується у замкнутій системі виробництва (без її скидання у водойми), випаровується, входить до складу продукції, що виробляється.

Генетично модифікований організм (ГМО) – це організм, генотип якого було змінено за допомогою методів генної інженерії.

Геноцид – цілеспрямовані дії з метою знищення повністю або частково окремих груп населення чи цілих народів за національними, етнічними, расовими або релігійними мотивами.

Гібридна війна – війна, основним інструментом якої є створення державою агресором в державі, обраній для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з подальшим їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які зазвичай досягаються війною. Експерти називають гібридну війну типом конфлікту, який все частіше буде застосовуватися у XXI столітті.

Гігієна праці – галузь гігієни, що вивчає вплив на організм людини трудових процесів і навколишнього виробничого середовища, розробляє гігієнічні нормативи і заходи для забезпечення нормальних умов праці та запобігання професійним хворобам.

Гідросфера – переривчаста водна оболонка Землі, що розміщується між атмосферою та земною корою і є сукупністю океанів, морів та континентальних водних мас. Сумарний обсяг гідросфери становить близько $1,458 \cdot 10^6$ км³.

Глобалізація – процес втягування більшої частини людства в єдину систему фінансово-економічних, суспільно-політичних і культурних зв'язків на основі новітніх засобів інформатики й телекомунікацій.

Глобальна контр терористична стратегія ООН – це основний документ, що регулює боротьбу з тероризмом, який включає в себе чотири розділи заходів, спрямованих на мінімізацію терористичної загрози у світі.

Глобальна освіта – один із нових напрямів розвитку сучасної педагогічної теорії та практики, що ґрунтується на необхідності підготовки того, хто навчається, до життя в умовах швидкозмінного та інтегрованого світу.

Глобальний ризик – подія, що за умови її виникнення, матиме значний негативний вплив на регіони світу та групи країн протягом найближчого десятиріччя.

Глобальні проблеми – такий вид проблем, що охоплюють всю земну кулю; причому не тільки ту її частину, де безпосередньо проживають люди, а й решту поверхні Землі, її надра, атмосферу, гідросферу і навіть космічний простір, що потрапляють у сферу діяльності людини.

Глобальні трансформації – процес набуття суспільством планети нових рис, які відповідають вимогам часу (зміни в життєвих стандартах, зразках поведінки і потребах).

Гомогенез біосфери – це процес зменшення різноманіття видів. Тобто збільшення однорідності видів, яке є наслідком діяльності інвазійних видів.

Гуманітарна інтервенція або гуманітарна війна – застосування військової сили проти іноземної держави або будь-яких сил на її території для запобігання гуманітарній катастрофі або геноциду місцевого населення.

Демілітаризація – скорочення армії країни, зброї або військової техніки з узгодженим мінімумом. Демілітаризація є результатом мирного договору, припинення війни або великого конфлікту. Різке добровільне скорочення армії переможця називається демобілізація.

Демографія – наука про населення, його чисельність, склад, динаміку й відтворення, яка вивчає закономірності й соціальну зумовленість народжуваності, смертності, шлюбності, відтворення подружніх пар та сімей.

Депопуляція – зменшення населення будь-якої країни або регіону внаслідок його звуженого відтворення, коли наступні покоління за чисельністю менші попереднього.

Депортація – примусове переселення, вигнання чи висилка з постійного місця проживання або з держави окремих осіб чи народів. Застосовується як засіб карного чи адміністративного покарання.

Депресія – стан, що характеризується тріадою симптомів: пригніченим, тужливим або тривожним настроєм, зниженням психічної активності і зниженням рухової активності.

Депривація – вимушене позбавлення особи внаслідок нестачі коштів можливості задовольняти свої базові потреби через відсутність доступу до основних матеріальних благ і соціальних ресурсів.

Державна міграційна політика – це цілеспрямована діяльність держави з регулювання процесів імміграції та еміграції.

Екологічна рівновага – баланс природних або змінених людиною середовище утворюючих компонентів і природних процесів, що приводить до тривалого (умовно-нескінченого) існування цієї екосистеми.

Екологічна складова сталого розвитку – забезпечення цілісності і життєздатності біологічних і фізичних природних систем, перш за все тих, від яких залежить глобальна стабільність всієї біосфери.

Екологічний баланс – кількісне співвідношення екологічних компонентів, яке забезпечує стійку рівновагу екосистеми.

Економічний лібералізм – ідеологія, що є складовою частиною класичного лібералізму.

Екосистема – це сукупність живих організмів, які пристосувалися до спільного проживання в певному середовищі існування, утворюючи з ним єдине ціле.

Емігранти – особи, які переселилися за межі держави.

Ендемічні види – це такі види рослинних чи тваринних організмів, що живуть на територіях, які географічно та екологічно ізольовані від інших середовищ існування.

Епізоотії – вибухоподібне поширення інфекційного захворювання в певному регіоні, яке призводить до масового зараження та загибелі тварин. Яскравим прикладом явища епізоотії є поширення таких захворювань, як сказ, сибірська язва та інші.

Епіфітотії – масове поширення інфекційного захворювання серед рослин на певній території, що призводить до зниження продуктивності або навіть до масової загибелі рослин. Найчастіше страждають с/г культури (фітофтороз, іржа, парша, в'янення тощо).

Етнічна спільність, етнічна спільнота (в етнографії, етнології, соціології) – вид стійкого соціального угруповання людей, що склався історично, може бути представлений родом, племенем, народністю, нацією; термін «етнічна спільність» близький до поняття «народ» в етнографічному значенні. Поняття «етнос» охоплює всі типи етнічних спільнот.

Етнічна та конфесійна ідентичність – це усвідомлення індивідами чи групами власної етнічної або конфесійної приналежності та відповідного членства у культурно відмінній спільноті.

Етноконфесійний конфлікт – це зіткнення суб'єктів політики, серед яких хоча б один є етноконфесійною групою у їх прагненні реалізувати власні інтереси та цінності, які пов'язані з досягненням або перерозподілом політичної влади, визначенням її символів, а також групового політичного статусу та пріоритетів державної політики, у яких етнічні та конфесійні відмінності стають принципом політичної мобілізації.

Етнос – стійке соціальне угруповання людей, що виникло упродовж тривалого історичного розвитку на певній території, де люди мають спільну біологічну складову (раса, спільне походження), мову, культуру, усвідомлення власної єдності і відмінності від інших етносів.

Європейський дозвіл на викиди – одиниця Європейської системи торгівлі викидами. Видається компаніям, що є учасниками торгівлі відповідно до національних планів розподілу дозволів на викиди згідно з Кіотським протоколом.

Жива речовина – сукупність усіх живих організмів біосфери (кількісно вираженої в хімічному складі, масі й енергії), що переробляють і переміщують різні види речовин (тверду, рідинну й газоподібну), акумулюють і перетворюють космічне випромінювання.

Загроза застосування воєнної сили – наміри або дії однієї зі сторін воєнно-політичних відносин, які свідчать про готовність до застосування воєнної сили проти іншої сторони з метою досягнення власних цілей.

Збройний конфлікт – збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт).

Зелений водний слід – це обсяг дощової води, що міститься в ґрунті та випаровується в процесі росту сільськогосподарських культур.

Злочини міжнародного характеру – це діяння, які посягають на інтереси кількох держав, і внаслідок цього також становлять міжнародну небезпеку, але здійснюються особами (групами осіб) поза зв'язком з політикою будь-якої держави задля досягнення власних протиправних цілей.

Іммігранти – особи, які переселилися в цю державу.

Інвазивні види – це види тварин чи рослин, що переселяються (природно або штучно) в нові регіони.

Індекс людського розвитку (ІЛР) – це зведені показники для оцінки прогресу у трьох основних сферах людського розвитку: довге та здорове життя, доступ до знань та достойний рівень життя.

Індустрія – це засіб підвищення конкурентоспроможності обробної промисловості через посилену інтеграцію «кіберфізичних систем» (або CPS) у виробничі процеси. CPS – означає інтеграцію машин і людської праці, підключених до інтернету, а також процес створення мережі машин, які будуть не тільки виробляти товари з меншою кількістю помилок, але і зможуть автономно змінювати виробничі шаблони відповідно до необхідності, залишаючись високоефективними. При цьому рушійною силою є інтегровані інтелектуальні процеси та продукти, що генерують так звані великі дані, які повністю змінюють ландшафт виробництва і створюють нові ринки.

Інтернаціоналізація освіти – процес посилення міжнародної складової в діяльності закладів вищої освіти. Основними її складовими є: розвиток міжнародної співпраці через програми академічного обміну (академічна мобільність студентів та викладачів), впровадження ЄКТС, спрощення процедури визнання документів про освіту, розвиток програм для навчання іноземних студентів, розвиток міжнародної співпраці в науковій і дослідницькій сферах.

Інтродукція – переселення будь-якого виду тварин і рослин за межі природного ареалу в місця, де вони раніше не жили. Цілеспрямована інтродукція здійснюється, головним чином, для введення в культуру нових видів і форм (наприклад, кукурудза, картопля інтродуковані в Європу з Америки). Інтродукція може бути як навмисною, так і випадковою. У зв'язку з освоєнням нових територій завозилися сільськогосподарські культури, домашня худоба і дикі тварини, здатні урізноманітнити місцеву фауну. Випадкова інтродукція з'явилася побічним, часто небажаним продуктом людської життєдіяльності (поширення колорадського жука, щурів, тарганів).

Кваліфікація – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважена установа встановила, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) відповідно до стандартів вищої освіти, що засвідчується відповідним документом про вищу освіти; рівень підготовленості, майстерності, ступінь готовності до виконання праці за визначеною спеціальністю чи посадою, що визначається розрядом, класом чи іншими атестаційними категоріями.

Квота на викиди (право, сертифікат на викиди) – одна метрична тонна скорочення викидів парникових газів у CO₂ – еквіваленті згідно з Кіотським протоколом.

Кислотні дощі – це випадання опадів, в яких містяться сірчана і азотна кислоти. При цьому відбувається самоочищення атмосфери від забруднення. Причиною кислотних дощів є викиди в атмосферу оксидів сірки та азоту підприємствами.

Компетентність – динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

Конвенція про водотоки ООН (КВООН) – документ, прийнятий у 1997 р., коли понад сто країн об'єдналися, щоб прийняти Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про право несудноплавних видів використання міжнародних водотоків. Конвенція є гнучкою і всеосяжною глобальною правовою базою, яка встановлює основні стандарти та правила співпраці між державами, що розділяють один і той же водотік, при його використанні, управлінні й захисту.

Конвергенція знань, технологій і суспільства (КЗТС) – це зростаюча та схильна до трансформацій взаємодія між технологіями, суспільством і сферами людської діяльності для досягнення взаємних сумісності, синергізму та взаємопроникнення, створення за допомогою цих процесів доданої вартості і розширення для задоволення потреб людства та досягнення спільних цілей.

Конвергенція технологій – застосовується для згрупування технологій з потенційними взаємозв'язками, синергетичним ефектом і вигодами від їх злиття, і використовуються в політичних колах при розгляді майбутніх варіантів, обговоренні пріоритетів, розробці політики та впровадженні нових програм підтримки розвитку, які потенційно забезпечують вирішення грандіозних соціальних завдань (конотація прогнозів на майбутнє). Концепція «взаємозалежності» ґрунтується на визнанні наявності загальних інтересів у багатьох державах, що нерідко створює «асиметричні відносини» між державами, тобто відносини, за яких національним інтересам якихось країн заподіюється певна шкода.

Концепція «Здоров'я – 2020» – комплекс заходів зі збереження та зміцнення здоров'я населення, профілактика та зниження показників захворюваності, інвалідності та смертності населення, підвищення якості та ефективності надання медико-санітарної допомоги, забезпечення соціальної справедливості і захисту прав громадян на охорону здоров'я.

Концепція ноосфери В. І. Вернадського – це сукупність ідей, поглядів та відповідних методологічних засад В. І. Вернадського на перебудову людиною навколишнього простору і біосфери Землі (її перетворення на ноосферу).

Концепція сталого розвитку – одна з сучасних, найбільш поширених і підтримуваних світовою спільнотою концепцій взаємодії суспільства й природи.

Концепція створення наднаціональних інститутів влади – концепція, яка стверджує, що для вирішення глобальних проблем необхідна передача влади від урядів суверенних держав до наднаціональних інститутів і організацій як регіонального, так і глобального масштабу.

Культура у вузькому сенсі – сукупність знань, цінностей та норм, стереотипи поведінки та мислення.

Культура у широкому сенсі – це спосіб життя народу.

Ландшафти індустріальні – це ландшафти, що виникли на індустріальному етапі історії і несуть всю суму науково-технічних досягнень та інженерних рішень свого часу.

Ландшафти урбанізовані – основний ландшафт міста, який представлений житловою забудовою, територіями підприємств, транспортними комунікаціями і зеленими масивами.

Локальна війна – війна між двома чи більше державами, у якій воєнні дії обмежені територіями воюючих держав та мають на меті воєнно-політичні цілі, що зачіпають переважно інтереси лише цих держав (територіальні, політичні, економічні тощо).

Локальні проблеми – проблеми, які стосуються окремих країн або значних територій найбільш великих з них.

Масове розмноження шкідників і паразитів – негативний природний фактор, який характеризується різким збільшенням чисельності певного виду особин. Виникає внаслідок діяльності людини, що призводить до зміни природних умов, наприклад, при стимулюванні прямої плодючості с/г земель.

Мігрант – особа, яка здійснила переміщення на нове місце проживання.

Міграційне сальдо – різниця між кількістю іммігрантів та емігрантів.

Міграційний обмін (загальна, або валова міграція) – сума числа прибулих і вибулих в адміністративно-територіальній місцевості (державі, регіоні) за певний період.

Міграційний рух – механічні переміщення населення країнами світу через кордони зі зміною місця проживання.

Міжнародна безпека – система міжнародних відносин, що заснована на дотриманні усіма державами загально визнаних принципів і норм міжнародного права, виключає вирішення спірних питань і розбіжностей між ними за допомогою сили або її загрози.

Міжнародна міграція населення – це переміщення людей з однієї країни в іншу з метою зміни постійного місця проживання або тимчасового перебування на території для здійснення навчання, трудової діяльності і т. д.

Міжнародні злочини – це діяння, що посягають на основи світової спільноти, на мир, мирне співіснування між народами і державами, безпечними умовами співіснування всього людства.

Національний характер – сукупність психологічних, ментальних та поведінкових ознак, особливостей, притаманних певній етнонаціональній спільноті.

Національні проблеми – певні труднощі, турботи тієї чи іншої держави або національної спільноти. Залежно від масштабу вони можуть інтерпретуватися як проблеми регіонального або локального рівня.

Ноосфера – якісно новий стан біосфери Землі (її перебудови) та навколишнього простору (а отже, нової оболонки Землі), що формується під впливом розумової та фізичної діяльності людства, яку можна порівняти з могутніми геологічними процесами.

Озоновий шар – шар стратосфери, в межах якого концентрація молекул озону (O₃) у середньому в 10 разів вища, ніж біля поверхні Землі. Озоновий шар із концентрацією озону (близько 8 мл/м³) поглинає шкідливі ультрафіолетові промені Сонця.

Освітній простір – система соціальних зв'язків та відносин у галузі освіти, взаємовідносин суспільства і соціальних інститутів, пов'язаних із задоволенням освітніх потреб суспільства.

Охорона здоров'я – організація та забезпечення доступного медичного обслуговування населення, ключовий елемент національної безпеки держави.

Пандемія – епідемія, що характеризується найбільшим поширенням інфекційного захворювання на території країни та сусідніх держав, багатьох країн світу, континентах. Характеризується відсутністю колективного імунітету в людства, і, як правило, ефективних засобів профілактики (вакцина) та лікування. Серед інфекційних захворювань, які набирали масштабу пандемії: чума, холера, грип.

Парасолькова група – неофіційна група промислово розвинених країн, що не є членами Європейського Союзу. Група була сформована після прийняття Кіотського протоколу. До неї входять: Японія, США, Канада, Австралія, Норвегія, Нова Зеландія, Ісландія і Україна.

Парникові гази – гази, що затримують інфрачервоне випромінювання земної поверхні, наслідком чого є глобальне потепління на планеті. Основними парниковими газами є: двоокис вуглецю (CO₂), метан (CH₄), закис нітрогену (N₂O), гідрофторвуглеводні (ГФВ) та гексафторид сульфуру (SF₆).

Переексплуатація біоресурсів – надмірне використання біологічних ресурсів, коли промисел перевищує їх здатність до відновлення, призводить до деградації та руйнування місць проживання організмів. Це, в свою чергу, призводить до знищення організмів.

Платформа земного виміру – складається водночас з глобальних систем оточуючого середовища та платформ людської діяльності, а також з їх взаємодії. Тобто це частина системи людської діяльності, яка враховує як глобальні біофізичні, так і людські когнітивні потреби.

Постійно трудящі-мігранти – особи, які прибули в країну для того, щоб знайти оплачувану роботу на термін, що перевищує один рік.

Приватні проблеми – проблеми, які належать до якоїсь конкретної сфери діяльності держави, окремого населеного пункту або невеликого природного об'єкту.

Приріст населення – збільшення чисельності жителів будь-якої території за певний проміжок часу.

Природний рух населення – зміна чисельності й складу населення внаслідок біологічних причин (співвідношення народжуваності й смертності) без урахування механічного переміщення.

Природні аномалії – негативні природні фактори, до яких належать стихійні явища і катастрофи (урагани, пожежі, повені і засуха, морози, землетруси), масове розмноження шкідників і паразитів, епіфітотії та епізоотії.

Регіональна війна – війна, що охоплює певний регіон (частину континенту) за участю всіх чи більшості держав регіону та з метою досягнення воєнно-політичних цілей, що зачіпають інтереси цих держав.

Регіональні проблеми – такий вид проблем, що зачіпають коло актуальних питань, які виникають в межах окремих континентів, великих соціально-економічних регіонів світу або в досить великих державах.

Регулювання – раціональний (свідомий та продуманий) вплив на світовий розвиток з метою попередження криз і воєн.

Реєміграція – повернення на батьківщину населення, що раніше емігрувало.

Реліктові види – це такі організми, що є чужорідними для сучасних природних умов. Тобто вони були дуже поширеними в минулі геологічні епохи, а зараз їх чисельність досить швидко зменшується.

Ризик – імовірність (можливість) настання або ненастання події, що призведе до негативного впливу, адже ризик віддзеркалює особливості управління, прийняття рішень в умовах можливих загроз або невикористаних можливостей.

Робітники-фронтальєри – легальні мігранти, робочі, які щодня перетинають кордон, щоб працювати в сусідній державі.

Роззброєння – скорочення різних видів озброєнь, яке може мати як односторонній (коли це робить одна країна), так і багатосторонній (коли воно спирається на міжнародну угоду) характер.

Рослинництво – одна з основних галузей сільського господарства, що займається, головним чином, обробкою культурних рослин для виробництва рослинницької продукції. Забезпечує населення продуктами харчування, тваринництво – кормами, багато інших галузей промисловості (харчову, комбікормову, текстильну, фармацевтичну, парфюмерну та ін.) – сировиною рослинного походження.

Сальдо міграції (чиста, або нетто-міграція) – різниця між числом прибуття і числом вибуття за певною територіально-адміністративною місцевістю (державою, регіоном) в аналізованому періоді.

Саморегулювання – дії, що здійснюються, коли всі сторони діють усвідомлено в одному ключі для досягнення відповідного компромісу і запобігання наслідків серйозної небезпеки, що загрожує інтересам всієї глобальної системи.

Сепаратизм – прагнення спільнот, груп населення чи організацій до відокремлення, відособлення; рух за надання частині держави права автономії чи за її повне відокремлення й створення нової держави.

Система охорони здоров'я – система заходів, спрямованих на забезпечення, збереження і розвиток фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини за максимальної біологічно можливої індивідуальної тривалості життя.

Сімнадцять цілей сталого розвитку (Цілі Розвитку Тисячоліття) – низка екологічних, економічних і соціальних завдань, спрямованих на досягнення сталого розвитку.

Стихійні катастрофи – стихійні явища, які призводять до масового травмування або до загибелі великої кількості населення.

Стихійні явища – негативні природні явища, внаслідок яких порушується нормальна життєдіяльність населення, знищуються матеріальні цінності та наносяться збитки народному господарству.

Стратегії всесвітнього розвитку – прагнуть розробити загальний план, виділити головний принцип змін у процесах планетарного масштабу з метою їх стабілізації.

Сумарний коефіцієнт народжуваності – ступінь інтенсивності народжуваності для гіпотетичного покоління, яка не залежить від вікового складу населення. За умов низької

смертності для простого заміщення поколінь сумарний коефіцієнт народжуваності для однієї жінки має бути не нижчим за 2,15.

Сфера глобального регулювання – система відносин між усіма суб'єктами міжнародної взаємодії з приводу вирішення питань загальносвітового значення, а також сукупність відповідних загальних або спеціалізованих практик впливу на планетарні процеси (військово-політичні, економічні, ідеологічні, інформаційно-психологічні, гуманітарні, екологічні та інші).

Тваринництво – галузь сільського господарства, що займається розведенням тварин для виробництва тваринницьких продуктів. Також ця галузь забезпечує населення продуктами харчування (молоко, м'ясо, сало, яйця та ін.), легку промисловість–сировиною (хутро, шкіра, щетина та ін.), а також забезпечує деякі галузі органічним добривом (гній).

Тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому застосуванні насильства, спрямованого на залякування населення або якоїсь його частини з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної чи юридичної особи чи групи осіб прийняти будь-яке рішення або утриматися від нього, а також сприяння таким діям.

Технократичний підхід до вирішення глобальних проблем – можливість вирішення сучасних проблем, що вбачається надалі в розвитку й удосконаленні різних технічних засобів, економічних систем та об'єктів і т. д.

Технологічна конвергенція – це конкретні приклади фактичної конвергенції конкретних технологій і способів, в яких вказана збіжність впливає на реальну науково-дослідницьку діяльність і розвиток науково-технічних співтовариств (поточна реалізація прогнозів).

Трайбалізм (або трибалізм) – форма родоплемінної організації спільноти яка базується на родоплемінних зв'язках. Трайбалізм характерний для багатьох країн Африки, які знаходяться у стані трансформації від родоплемінної організації до сучасної, капіталістичної.

Транскордонні води – будь-які поверхневі або підземні води, які перетинають кордони між двома або більше державами, або розташовані на таких кордонах; в тих випадках, коли транскордонні води впадають безпосередньо в море, межі таких транскордонних вод визначаються прямою лінією, яка перетинає їх гирло між струмами, розташованими на лінії малої води на їхніх берегах.

Фауна – сукупність видів тварин, що мешкають на певній території або акваторії. Фауна того або іншого району складається в процесі історичного розвитку зрізних груп тварин.

Фашизм - ідеологія і політична практика, що ґрунтується на сукупності міфологічних та ірраціональних ідей і вірувань: расової виключності, антидемократизму, антикомунізму, антисемітизму, сповідує ідеали вождизму й етатизму, обґрунтовує прагнення до територіальної експансії.

Філантроп - той, хто незацікавлено віддає значні кошти на вирішення окремих проблем.

Філософсько-політичний комплексний підхід – це такий підхід до вирішення глобальних проблем, що передбачає застосування для цього низки комплексних заходів, які могли б принести необхідні зміни в сфері свідомості людей.

Флора – сукупність видів рослин, що історично склалася, приурочена до певного географічного простору, пов'язана з його сучасними природними умовами, геологічним минулим і що знаходиться в більш-менш стійких стосунках з флорою інших, зокрема суміжних, частин земної поверхні.

Форма держави - певний спосіб організації і функціонування вищих органів державної влади, що складається під впливом історичних, географічних, соціокультурних та інших умов розвитку.

Федерація - союзна держава, що складається з територіальних утворень, наділених певною політичною і юридичною самостійністю, внаслідок чого вони володіють деякими ознаками державності.

Футурологія - теоретичні та прикладні дослідження майбутнього соціального й політичного розвитку держав і народів.

Хунта - 1) назва суспільно-політичних організацій або об'єднань в Іспанії та країнах Латинської Америки; 2) виконавчий, урядовий орган влади в деяких латиноамериканських країнах; 3) група заколотників, що незаконно захопила владу і править диктаторськими методами.

Цивілізація – це історично сформована наднаціональна морально-релігійна, соціокультурна і суспільно-політична суперсистема, що вирізняється унікальним способом суспільного відтворення, який базується на прийнятих на віру основних настановах (цінностях і нормах) і відповідному до них стереотипі поведінки.

Цензура - спеціальний спосіб обмеження свободи слова, друку та інформації; особливо поширений у тоталітарних державах і режимах.

Центризм політичний - поміркована політична позиція, прихильники якої задоволені станом речей у суспільстві й політиці та прагне поступового еволюційного розвитку суспільства.

Яструби - так, як правило, називають дуже імпульсивних, різких політиків, генералів, які відкрито виступають за вирішення спірних міжнародних проблем за допомогою військової сили, зброї, політичних залякувань, загроз. Найбільші надії при цьому «Я.» покладають на ядерну зброю.

Навчальне видання

**Т.З. МАЛАНЮК
В.В. ФЕДОРАК
О.В. КАЧМАР
В.В. ШИКЕРИНЕЦЬ
О.І. ДУТЧАК
І.І. БАЗНЯК**

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ
Навчально–методичний посібник

В авторській редакції
Гарнітура Times New Roman
Наклад 300 прим.